

Spis treści

Wykaz najważniejszych skrótów	9
Wprowadzenie	11
<i>Rozdział pierwszy</i>	
Umowa i swoboda umów w prawie prywatnym	17
1. Pojęcie i funkcje umowy	17
2. Umowa jako akt kształtujący reguły postępowania	20
3. Umowa jako czynność prawna	22
4. Umowa jako źródło stosunku prawnego o charakterze obligacyjnym	26
5. Zasada swobody umów w prawie prywatnym	30
<i>Rozdział drugi</i>	
Konstytucja i prawa podstawowe a prawo prywatne	35
1. Konstytucjonalizacja praw podstawowych	35
2. Sposoby przenikania aksjologii konstytucyjnej do systemu prawa	36
3. Pośrednie i bezpośrednie oddziaływanie konstytucji na stosunki umowne	44
4. Znaczenie międzynarodowych systemów ochrony praw podstawowych dla stosunków umownych – wzmianka	52
5. Wpływ wybranych postanowień konstytucji na prawo regulujące stosunki umowne	54
5.1. Zasada pomocniczości	55
5.2. Zasada sprawiedliwości społecznej	57
5.3. Zasada równości wobec prawa	61
5.4. Zasada społecznej gospodarki rynkowej	66
5.5. Zasada ochrony pracy	70
5.6. Stosunki mieszkaniowe i ochrona praw lokatorów (art. 75 Konstytucji RP)	73
5.7. Ochrona konsumentów, użytkowników i najemców (art. 76 Konstytucji RP)	75
<i>Rozdział trzeci</i>	
Konstrukcja prawna wolności umów	79
1. Uwagi wprowadzające	79
2. Konstytucyjne podstawy wolności umów w poglądach orzecznictwa i doktryny	81
2.1. Stanowisko Trybunału Konstytucyjnego	81
2.2. Stanowisko Sądu Najwyższego	84

2.3. Stanowisko doktryny	85
2.4. Podsumowanie analizy stanowisk orzecznictwa i doktryny	90
3. Wolność umów jako konstytucyjne prawo podstawowe	91
3.1. Istota problemu	91
3.2. Wolności a prawa konstytucyjne	92
3.3. Normatywny wymiar wolności i praw konstytucyjnych	94
3.4. Przepisy Konstytucji RP będące podstawą normy prawnej wyrażającej wolność umów	98
3.4.1. Art. 31 ust. 1 i 2 Konstytucji RP	99
3.4.2. Art. 20 i art. 22 Konstytucji RP	102
3.4.3. Art. 64 ust. 1 i 2 Konstytucji RP	104
3.4.4. Art. 47 Konstytucji RP	107
3.4.5. Wolność umów jako wzorzec kontroli konstytucyjności prawa	108
3.5. Prawnopodstawowe (aksjologiczne) uzasadnienie wolności umów	110
3.6. Wolność umów jako wolność prawnie chroniona	111
3.6.1. Pojęcie wolności prawnie chronionej	111
3.6.2. Treść prawnopodstawowej wolności umów i ramy jej ochrony	113
3.6.3. Ochrona konstytucyjnej wolności umów	117
3.7. Wolność umów a pozostałe wolności konstytucyjne	124
4. Podmioty konstytucyjnej wolności umów	125
4.1. Podmioty indywidualne – człowiek	125
4.2. Podmioty zbiorowe (jednostki organizacyjne)	127
4.3. Skarb Państwa, państwowe osoby prawne realizujące zadania publiczne oraz osoby sprawujące władzę publiczną	131
4.4. Publiczne podmioty gospodarcze	133

Rozdział czwarty

Pojęcie i typologia ograniczeń wolności umów	136
1. Pojęcie ograniczeń praw podstawowych	136
2. Teoretyczne ujęcie ograniczeń wolności umów	139
2.1. Teorie granic praw podstawowych	139
2.2. Ograniczenia wolności umów a normy nieograniczające	140
2.2.1. Założenia konstrukcyjne dotyczące podziału norm prawnych na normy ograniczające i nieograniczające wolności umów	140
2.2.2. Normy regulujące dokonywanie czynności prawnych	145
2.2.3. Normy określające wymaganą prawnie formę oświadczeń woli i sposób ich wyrażenia	147
2.2.4. Normy przyznające uprawnienia kształtujące	149
2.2.5. Normy przyznające uprawnienia do żądania ukształtowania zobowiązania przez sąd lub inny organ i określające kompetencje organów państwa do urzędowego ukształtowania stosunku prawnego	151
2.2.6. Normy precyzujące zakres wolności umów i ograniczenia konstytucyjne	152
2.2.7. Normy dyspozytywne	152
2.2.8. Normy określające niektóre obowiązki związane z zawarciem i wykonywaniem umowy	156

2.3. Ciężary publiczne, świadczenia publiczne i podatki a wolność umów	158
3. Typologia ograniczeń wolności umów.	159
4. Konstytucyjne granice wolności umów	162
4.1. Pojęcie granic konstytucyjnych.	162
4.2. Zakaz naruszania godności człowieka.	163
4.3. Zakaz dyskryminacji	170
4.4. Zakaz zatrudniania dzieci poniżej 16. roku życia.	174
5. Pozostałe zakazy konstytucyjne.	175
5.1. Zakaz prowadzenia działalności gospodarczej z osiągnięciem korzyści z majątku Skarbu Państwa lub samorządu terytorialnego oraz nabywania tego majątku przez posłów i senatorów.	176
5.2. Zakaz zaciągania pożyczek i udzielania gwarancji oraz poręczeń finansowych	177
6. Ograniczenia podkonstytucyjne – wprowadzenie	180
<i>Rozdział piąty</i>	
Forma prawna ograniczeń	181
1. Ograniczenia wolności umów a wielość porządków normatywnych.	181
2. Przepisy prawa powszechnie obowiązującego	183
2.1. Ustawa	183
2.1.1. Zasada wyłączności ustawy	184
2.1.2. Ustawowa regulacja ograniczeń wolności umów – wybrane zagadnienia	186
2.1.3. Kodeks cywilny a ustawy szczególne regulujące stosunki umowne . . .	189
2.1.4. Ustawowa forma ograniczeń wolności umów a przedkonstytucyjne akty ustawodawcze	190
2.2. Rozporządzenia z mocą ustawy (art. 234 Konstytucji RP)	191
2.3. Umowy międzynarodowe	192
2.4. Prawo pochodne Unii Europejskiej	194
2.5. Rozporządzenia (wykonawcze)	196
2.6. Akty prawa miejscowego	201
3. Przepisy prawa wewnątrznie obowiązującego	206
4. Akty normatywne organów regulacyjnych	207
5. Akty normatywne organów samorządów zawodowych	209
6. Akty normatywne podmiotów prywatnych	211
6.1. Układy zbiorowe pracy i inne porozumienia regulujące stosunki pracy . . .	211
6.2. Statuty i uchwały organów osób prawnych	213
6.3. Wzorce umowne	215
7. <i>Lex mercatoria. Soft law</i>	218
8. Normy kanoniczne	220
9. Normy zwyczajowe i społeczne	224
<i>Rozdział szósty</i>	
Materialne przesłanki wprowadzania ograniczeń	227
1. Proporcjonalność ograniczeń – sposób rozwiązywania kolizji wartości	227
2. Konieczność ograniczenia w demokratycznym państwie (zasada konieczności)	229
3. Elementy zasady proporcjonalności	232

3.1. Niezbędność	232
3.2. Przydatność	242
3.3. Zbilansowanie (proporcjonalność <i>sensu stricto</i>)	247
4. Wartości konstytucyjnie chronione uzasadniające ograniczenia	249
4.1. Ochrona bezpieczeństwa państwa	249
4.2. Ochrona porządku publicznego	252
4.3. Ochrona środowiska	256
4.4. Ochrona zdrowia	257
4.5. Ochrona moralności publicznej	259
4.6. Ochrona wolności i praw innych osób	263
4.7. Ochrona ważnego interesu publicznego	265
5. Zakaz naruszania istoty wolności umów jako „granica ograniczeń”	267
 <i>Rozdział siódmy</i>	
Ingerencja prawodawcza w stosunki umowne a zasada	
bezpieczeństwa prawnego	272
1. Zasada bezpieczeństwa prawnego w prawie prywatnym	272
2. Określoność prawa	276
2.1. Zasada określoności prawa	276
2.2. Zwroty nieostre i klauzule generalne a zasada określoności prawa	278
2.3. Stanowienie prawa a wymóg jego określoności	283
2.3.1. Definicje pojęć zastanych	283
2.3.2. Zmiana dotychczasowej siatki terminologicznej	284
2.3.3. Ustawowe terminy a definicje z innych aktów normatywnych	286
2.3.4. Zwroty obcojęzyczne	287
3. Zachowanie odpowiedniej <i>vacatio legis</i>	288
4. Zakaz retroakcji (<i>lex retro non agit</i>)	295
4.1. Pojęcie retroakcji i istota jego zakazu	295
4.2. Warunki odstąpienia od zakazu retroakcji	302
4.2.1. Brak bezwzględnego zakazu wynikającego z przepisu prawa	302
4.2.2. Przestanki materialne – konieczność ochrony wartości konstytucyjnych	304
4.2.3. Konieczność wprowadzenia w ustawie	306
5. Ochrona stosunków umownych w toku	308
5.1. Istota problemu	308
5.2. Konstytucyjne podstawy ochrony stosunków umownych w toku	310
5.2.1. Zasada ochrony praw słusznie nabytych	311
5.2.2. Zasada ochrony interesów w toku	316
5.3. Sposób ochrony trwającego stosunku umownego – stosowanie przepisów międzyczasowych	317
5.4. Warunki wprowadzenia odstępstw	320
Wnioski końcowe	325
Wybór podstawowej literatury	332